

N:o 31.

Ank. till Riksd. kansli den 3 mars 1903 kl. 3 e. m.

*Utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändringar
i lagstiftningen angående aktiebolag.*

Lagutskottet har till gemensam behandling förehaft fem inom Andra Kammaren väckta, till utskottet öfverlämnade motioner, hvilka afse ändringar i gällande lagstiftning angående aktiebolag.

Dessa motioner hafva afgifvits, n:o 3 af herr *V. L. Moll*, n:o 61 af herr *O. A. Brodin*, n:o 105 af herr *C. G. Österberg* samt n:is 116 och 117 af herr *K. A. Staaff*.

Herr Molls motion är af följande lydelse:

»Vid utarbetandet af nu gällande lag om aktiebolag den 28 juni 1895 var det ej nog med att revidera och fullständiga bestämmelserna i kungl. förordningen angående aktiebolag den 6 oktober 1848. Denna var så genomgående ofullständig och föråldrad, att man nödgades skapa en till väsentliga delar helt och hållet ny lag. Man hade följaktligen alldeles särskild anledning att vid utarbetandet af den nya lagen söka tillgodogöra sig utlandets erfarenhet på området. Häraf blef följden, att då gällande tyska aktiebolagslag af år 1884 i många stycken kom att tjäna som förebild för den nya svenska lagen.

Bih. till Riksd. Prot. 1903. 7 Saml. 25 Häft. (N:o 3.)

Men nu förhöll det sig så, att 1884 års tyska lag redan vid tidpunkten för den svenska lagens utfärdande ansågs i många afseenden otillfredsställande, och år 1897 sanktionerades en ny tysk aktiebolagslag, hvilken i jämförelse med 1884 års lag innehöll dels en betydande skärpning af de föreskrifter, som tjäna aktieägare och fordringsägare till skydd mot missbruk och bedrägerier, dels en utvidgning af enskilda aktieägars samt minoritetens rättigheter. De ifrågavarande föreskrifterna i 1884 års tyska lag, hvilka genom 1897 års tyska lag väsentligt skärptes och utvidgades, äro i 1895 års svenska lag högst betydligt förmildrade och inskränkta eller helt och hållet utan motsvarighet.

Till närmare belysning af några af de bristfälligheter, hvaraf, enligt mitt förmenande, nu gällande svenska aktiebolagslag i mycket väsentliga punkter lider, skall jag tillåta mig att här göra en jämförelse med motsvarande bestämmelser i 1897 års tyska aktiebolagslag.

Redan vid en jämförelse mellan de svenska och de tyska bestämmelserna rörande bolags bildande faller svagheten i de svenska bestämmelserna bjärt i ögonen.

Frånsedt rent formella bestämmelser, huru vid bolags bildande skall förfaras, innehållas de egentliga skyddsföreskrifterna uti § 14 af den svenska lagen, som lyder:

»Har stiftare betingat sig att för de aktier han öfvertagit eller någon del däraf tillskjuta annat än penningar eller eljest förbehållit sig särskild förmån eller rättighet, vare det förbehåll mot honom utan verkan, där det ej finnes i inbjudningen fullständigt angifvet.»

Denna paragraf motsvaras i den tyska lagen af en hel rad detaljerade bestämmelser, bland hvilka följande må anföras:

§ 186 stadgar, att hvarje till förmån för enskilda aktieägare betingad särskild förmån skall under angifvande af den härtill berättigade fastställas i stiftelseurkunden. Om å aktiekapitalet aktieägare göra tillskott, som icke bestå i penningar, eller om bolaget öfvertager fullbordade eller påbörjade anläggningar eller annan egendom, skola beskaffenheten af hvad sålunda tillskjutes eller öfvertages, den person med hvilken sådant aftal träffas, beloppet af de aktier som lämnas för tillskottet eller den godtgörelse som lämnas för egendomen i stiftelseurkunden fastställas. Särskildt för sig skall i stiftelseurkunden uppgifvas totalbeloppet af aktieägare eller andra tillkommande skadeersättning eller belöning för bolagets bildande eller för förberedelserna härtill. Hvarje aftal af ofvan-

stående slag, som icke blifvit i stiftelseurkunden angifvet, är mot bolaget utan verkan.

Enligt § 189 skola sådana aftal, som omnämnas i § 186, finnas å teckningslistorna angifna.

§ 191 ålägger stiftarne att i en skriftlig förklaring framlägga de hufvudsakliga omständigheter, af hvilka lämpligheten af den för den tillskjutna eller öfvertagna egendomen aftalade ersättningen beror. Härvid skola rörande den ifrågavarande egendomen förutgångna köpeaftal, köpepris och anläggningskostnader för de två senaste åren samt, om det gäller öfvertagandet af en i gång varande affär, de båda sista räkenskapsårens affärsvinst angifvas.

§ 192. Medlemmarne af styrelsen och uppsiktsrådet (utgörande på en gång ett slags öfverstyrelse och en permanent revision; när revisorer förekomma, hvilket enligt tysk lag ej är nödvändigt utom i vissa fall, utses de ej af bolagsstämman, utan af handelskamrarna eller andra köpmansståndets officiella organ eller, där sådana saknas, af domstol) hafva att pröfva stiftarnes tillvägagående. Om medlem af styrelsen eller uppsiktsrådet tillhör stiftarne eller betingat sig särskild förmån, skadeersättning eller belöning, eller föreligger annat i § 186 andra punkten nämndt fall, skall dessutom pröfning genom särskilda revisorer äga rum.

§ 193. Pröfningen skall i synnerhet omfatta riktigheten och fullständigheten af uppgifterna rörande teckning och inbetalning af aktiekapitalet äfvensom de i § 186 nämnda omständigheterna. Äfven skall pröfvas, huruvida betänkligheter förefinnas emot lämpligheten af den i samma paragraf nämnda ersättningen. Öfver pröfningen skall afgifvas skriftlig berättelse.

§ 194. Om mellan revisorerna och stiftarne yppa sig meningskiljaktigheter rörande omfånget af de stiftarne åliggande förklaringar, afgöras desamma af den myndighet, som utsett revisorerna. Revisorerernas berättelse afgifves först sedan stiftarne underkastat sig detta afgörande.

§ 195. Den i § 191 nämnda förklaringen äfvensom pröfningsberättelse enligt § 193 skola bifogas anmälan till registrering.

§ 202. Stiftarne ansvara gent emot bolaget en för alla och alla för en för riktigheten och fullständigheten af uppgifter rörande teckning och inbetalning af aktiekapitalet äfvensom rörande de i § 186 nämnda omständigheterna.

§ 204. Medlemmar af styrelse och uppsiktsråd, som icke utföra den dem enligt §§ 192 och 193 åliggande pröfningen med en vanlig affärsmans omsorg (die Sorgfalt eines ordentlichen Geschäftsmanns) ansvara gent emot bolaget en för alla och alla för en för däraf uppkommande skada. Sådan omsorg fordras äfven af stiftarne (§ 202).

§ 207. Aftal genom hvilka bolaget förvärfvar till varaktigt användande afsedda fullbordade eller påbörjade anläggningar eller fastigheter för en köpeskilling, öfverstigande en tiondedel af aktiekapitalet, erfordra, för att blifva giltiga, bolagsstämmans godkännande, därest de afslutats inom två år från bolagets registrering. Innan bolagsstämman fattar beslut, skall uppsiktsrådet pröfva och afgifva skriftligt utlåtande öfver aftalet. Godkännandet fordrar en majoritet af tre fjärdedelar af de på bolagsstämman representerade aktierna. Är aftalet träffadt inom ett år efter registreringen, fordras dessutom, att den majoritet, som godkänner aftalet, representerar minst en fjärdedel af hela aktiekapitalet. Aftalet samt uppsiktsrådets utlåtande skola ingifvas till handelsregistret. Dessa bestämmelser äga dock icke tillämpning på bolag, som har till ändamål att förvärfva fastigheter eller på köp af fastighet å exekutiv auktion.

Om man nu med hvarandra jämför ofvan relaterade svenska och tyska bestämmelser, ligger i öppen dag, huru ofullständiga och lätta att kringgå föreskrifterna i den svenska lagens § 14 äro. Om t. ex. aktieägare, som icke är stiftare, betingat sig att för de aktier han öfvertagit tillskjuta annat än penningar eller förbehållit sig särskild förmån eller rättighet, behöfver sådant icke finnas i inbjudningen till aktieteckningen angifvet. Omedelbart efter bolagets registrering kan styrelsen träffa snart sagdt hvilket aftal som helst utan att härtill erfordras bolagsstämmans medgifvande. Under det att den tyska lagen med den största sorgfällighet bemödat sig att förutse och tilltäppa alla tänkbara kryphål, genom hvilka mindre nogräknade stiftare skulle kunna komma bolaget till skada, lämnar den svenska lagen i detta afseende allt för många möjligheter öppna.

Äro den svenska lagens bestämmelser rörande stiftande af bolag ofullständiga, så är detta i än högre grad fallet med bestämmelserna rörande ökning af aktiekapitalet.

Ehuru föreskrifterna i § 14 uppenbarligen här borde hafva ägt en motsvarande tillämpning, saknas i detta viktiga fall alla specialbestämmelser till skydd mot öfvergrepp af en samvetslös styrelse. Den tyska

lagens bestämmelser rörande ökning af aktiekapitalet stå däremot i full öfverensstämmelse med föreskrifterna rörande bolags bildning.

§ 279 stadgar, att, om på det förhöjda aktiekapitalet tillskott göres, som icke består i penningar, eller om å sådant tillskott afräknas ersättning för egendom, som bolaget öfvertager, så skall beskaffenheten af hvad sålunda tillskjutes eller öfvertages, den person, med hvilken sådant aftal träffats, beloppet af de aktier, som lämnas för tillskottet, eller den godtgörelse, som lämnas för egendomen, fastställas vid beslutet om förhöjning af aktiekapitalet. I annat fall är hvarje sådant aftal utan verkan gent emot bolaget.

§ 281. Teckning af nya aktier skall ske å teckningslista, å hvilken sådana aftal, som omnämnas i § 279, skola vara angifna.

§ 282. Hvarje aktieägare är berättigad att erhålla en mot hans innehaf af äldre aktier svarande andel af de nya aktierna, såvida ej vid beslutet om höjning af aktiekapitalet annorlunda blifvit bestämdt.

§ 284. Aftal, sådana som omnämnas i § 279, skola ingifvas till handelsregistret.

Enligt § 36 i den svenska lagen skall styrelsen å ordinarie bolagsstämma framlägga förvaltningsberättelse jämte balansräkning samt revisorernas berättelse. Huru balansräkningen skall uppställas, därom finnes ingen annan föreskrift, än att under året uppkommen vinst eller förlust skall uttryckligen angifvas (§ 48).

I denna viktiga punkt innehåller den tyska lagen detaljerade föreskrifter (§ 261). Styrelsens förvaltningsberättelse samt uppsiktsrådets däröfver afgifna yttrande skola ingifvas till handelsregistret (§ 265). Äfven bolagsstämmoprotokollet skall ingifvas till handelsregistret (§ 259).

Sista punkten af den svenska lagens § 49 lyder sålunda: »Utan hinder däraf att ansvarsfrihet beviljats, äge bolaget att, inom två år från det förvaltningsberättelsen å bolagsstämma framlades, i afseende å förvaltningen anställa talan mot styrelseledamot, som visas hafva i berättelsen eller balansräkningen mot bättre vetande meddelat oriktig uppgift, där denna kan antagas hafva å beslutet om ansvarsfrihet inverkat.»

Det skydd, denna bestämmelse afser att erbjuda, är så svagt, att detsamma i många fall blir fullständigt illusoriskt. Om fråga om anställande af talan mot styrelsen uppstår inom ett bolag, där styrelsen, såsom ofta är förhållandet, förfogar öfver aktiemajoriteten, kan man vara förvissad om, att styrelsens aktier i de flesta fall öfverlåtas på lämpliga personer, som på bolagsstämman rösta mot åtals anställande. Förfogar

styrelsen öfver aktiemajoriteten, uppstår det egendomliga förhållandet, att för anställande af åtal mot en styrelse, som på uppenbart brottsligt sätt handskats med bolagets angelägenheter, erfordras styrelsens eget medgivande. § 63 gifver hvarje enskild aktieägare rätt att föra talan mot bolagets likvidatorer, men minoriteten är faktiskt rättslös gent emot en majoritetshafvande styrelse, ehuru denna minst lika mycket som likvidatorerna är i tillfälle att kränka aktieägarnes intressen.

Den tyska lagen däremot stadgar i § 268, att talan mot stiftare samt medlemmar af styrelsen och uppsiktsrådet skall anställas, antingen sådan med enkel majoritet beslutes på bolagsstämman eller en minoritet, ägande minst en tiondedel af aktiekapitalet, fordrar åtals anställande. Enligt den tyska lagen af år 1884 erfordrades härtill en minoritet af en femtedel. Denna bestämmelse har man i 1897 års lag skärpt till en tiondedel.

Äfven i den tyska lagens bestämmelser rörande tillkallandet af särskilda revisorer äger minoriteten ett verksamt skydd. Såsom ofvan framhållits, motsvaras den svenska lagens revisorsinstitution delvis af den tyska lagens uppsiktsråd, dock med den väsentliga skillnaden, att uppsiktsrådet funktionerar permanent. Enligt § 51 i den svenska lagen äger visserligen revisor ständig tillgång till bolagets alla böcker, räkenskaper och andra handlingar, men af denna rätt torde man endast undantagsvis begagna sig.

§ 266 i den tyska lagen stadgar, att bolagsstämman kan med enkel majoritet besluta, att revisorer skola tillkallas för pröfning af balansräkningen eller tillvägagåendet vid bolagets stiftande eller vid ledningen af bolagets affärer. Om förslag om tillkallandet af revisorer af bolagsstämman afslagits, kunna revisorer under vissa villkor på begäran af en minoritet, ägande minst en tiondedel af aktiekapitalet, utnämnas af den domstol som utgör bolagets laga forum.

Äfven straffbestämmelserna i den svenska lagen äro långt ofullständigare samt i de flesta fall långt mildare än de tyska.

Den svenska lagen stadgar i § 76 för medvetet oriktig uppgift i anmälan till registrering böter från 50 till 2,000 kronor, där ej å förseelsen straff är i allmänna strafflagen utsatt, samt i § 77 böter från 5 till 500 kronor, om aktiebref utgifves, innan bolaget registrerats och full betalning blifvit för aktien erlagd, om promess eller interimsbevis utställes till innehafvaren, om aktiekapitalets minskning i följd af förverkad aktierätt ej ofördröjligen anmäles till registrering, om i behörig tid registrering

ej sker af inbetalning å aktier, af beslut om ändring af bolagsordningen, af ändring i styrelsens sammansättning, af bolagets upplösning eller avslutad likvidation, om förteckning öfver aktieägarne ej vid anfordran tillhandahålles en hvar, som däraf önskar taga del.

Däremot finnes ingen ansvarspåföljd, om förvaltningsberättelse, balansräkning och revisorernas utlåtande icke enligt § 48 hållas aktieägare till handa minst åtta dagar före stämman, eller om böcker, räkenskaper och andra handlingar enligt § 51 ej vid anfordran hållas revisor till handa, eller om bolagsstämmaprotokoll enligt § 32 ej senast fjorton dagar efter stämman hålles för aktieägarne tillgängligt. Tillgång till sådant protokoll i rätt tid kan dock vara af stor betydelse för aktieägare, som ämnar klandra bolagsstämmbeslut och enligt § 39 måste väcka talan därom inom två månader från beslutets dag.

Den tyska lagen stadgar fängelse och böter intill 20,000 mark, eventuellt förlust af medborgerligt förtroende, om medlemmar af styrelsen eller af uppsiktsrådet eller likvidatorer afsiktligt handla till bolagets nackdel (§ 312), om stiftare eller medlemmar af styrelsen eller uppsiktsrådet afsiktligt lämna falska uppgifter till handelsregistret (§ 313), om medlemmar af styrelsen eller af uppsiktsrådet eller likvidatorer i framställningar och öfversikter af bolagets ställning eller i yttranden vid bolagsstämman med vetskap lämna oriktiga uppgifter eller fördölja bolagets ställning. Samma straff, dock ej förlust af medborgerligt förtroende, följer, om aktier å namn, som ej till fullo inbetalts, utgifvas utan anteckning å aktien om beloppet af verkställda inbetalningar, eller om aktier till innehafvaren utgifvas, innan de äro till fullo betalda, eller om aktier eller interimisbevis utgifvas, innan bolaget eller beslutad höjning af aktiekapitalet registrerats (§ 314). Om bolaget längre tid än tre månader lämnas utan uppsiktsråd eller om föreskrifterna rörande skyldigheten att under vissa förhållanden begära bolagets försättande i konkurs ej iakttagas, straffas medlemmarne af styrelsen eller likvidatorerna med fängelse intill tre månader samt böter intill 5,000 mark (§ 315). Den, som förfalskar bevis öfver deponerade aktier eller med vetskap om förfalskningen använder sådant bevis för utöfning af rösträtt vid bolagsstämman, straffas med fängelse intill ett år samt böter intill 10,000 mark, eventuellt förlust af medborgerligt förtroende (§ 316). Äro förmildrande omständigheter för handen, straffas i samtliga dessa fall endast med böter.

Den, som betingar sig eller utlofvar särskilda fördelar för att på

bolagsstämma rösta på visst sätt eller afhålla sig från att rösta, straffas med böter intill 3,000 mark eller fängelse intill ett år (§ 317).

Den, som orättmätigt röstar för annans aktier vid bolagsstämma eller för dem utöfvar den rätt, som i vissa fall är tillförsäkrad en minoritet, ägande viss del af aktiekapitalet, bötar i vissa fall 10 till 30 mark för hvarje aktie, dock minst 1,000 mark. Samma straff drabbar den, som mot viss afgift lånar eller utlånar aktier att begagnas vid utöfvande af dylik rätt (§ 318).

Med ofvanstående sammanställning af en del bestämmelser i nu gällande svenska aktiebolagslag samt motsvarande bestämmelser i den tyska aktiebolagslagen har jag endast afsett att framhålla och belysa några af de enligt mitt förmenande betänkligaste bristfälligheterna i den svenska lagen.

Måhända förefalla de tyska lagbestämmelserna inför svenskt föreställningssätt allt för detaljerade. Största möjliga enkelhet och reda äro härvidlag i hög grad önskvärda. Man måste noga akta sig att insnöra näringslivet i så tränga lagbestämmelser, att företagsamheten därpå kväfves. Men å andra sidan få lagbestämmelserna icke vara så ofullständiga, att de rent af inbjuda till missbruk.

Trots den tyska lagens detaljerade och stränga föreskrifter har emellertid aktiebolagsväsendet i Tyskland utvecklats på ett sätt, fullt så kraftigt som i något annat land. Några klagomål öfver hämmande lagbestämmelser hafva, så vidt jag kunnat finna, icke förports. Har man i Tyskland utan olägenhet kunnat fullständiga och skärpa föreskrifterna i 1884 års lag på sätt, som i 1897 års lag ägt rum, så torde utan men för det svenska näringslivets fortgående utveckling en till skydd mot missbruk och bedrägerier välbehöflig komplettering och skärpning af föreskrifterna i 1895 års svenska lag kunna genomföras.

Det duger ej längre att slå sig till ro med den förhoppningen, att den beprisade svenska redbarheten skall göra befintliga bristfälligheter i lagstiftningen ofarliga. Hand i hand med det senaste årtiondets väldiga utveckling på näringslivets flesta områden synes hafva gått en betänklig utveckling af viljan och förmågan att samvetslöst begagna dylika bristfälligheter. Det skulle icke möta några svårigheter att med stöd af bolagsstämmoförhandlingar anföra talrika exempel på missbruk, som ägt rum i skydd af vår nuvarande aktiebolagslag. Att dylika missbruk så jämförelsevis sällan beifratts, torde till väsentlig del kunna tillskrifvas lagens bristfälligheter.

Då, såsom ofvan torde hafva visats, vår nu gällande aktiebolagslag företer betänkliga bristfälligheter, samt då en väl afvägd aktiebolagslagstiftning är af ovärderlig betydelse för en sund och kraftig utveckling af näringslivet i alla dess skiftande former, så tillåter jag mig härmed vördsamst hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till revision af lagen om aktiebolag den 28 juni 1895.

Herr Brodin har i sin motion anfört följande:

»Gällande aktiebolagslag är ej äldre, än att den trädde i kraft den 1 januari 1897, men detta oaktadt synes det, att döma af hvad som under senaste åren kommit i dagen, genom tidningarna eller annorledes, angående en del aktiebolag, vara nödvändigt, att lagen omarbetas och fullständigas i sådant syfte, att minoritetens bland aktieägare rätt bättre skyddas emot öfvergrepp af majoriteten.

Då aktiebolagsinstitutionen först infördes i Sverige och flera årtionden därefter var vanligt, att aktiebolag bildades af framstående, hederliga män, som icke hufvudsakligen för egen vinning, utan af allmänt intresse ville genomföra någon större industrianläggning eller annat företag, hvilket ansågs gagneligt och hvar till fordrades större kapital än den enskilde kunde disponera. Härigenom blef möjligt, att många storartade industriella och andra anläggningar kommo till stånd, och största delen af dessa fingo också en ekonomisk god utveckling på grund af omsorgsfull och redbar skötsel. Aktiebolagsinstitutionen erhöi härigenom förtroende hos den stora allmänheten, som med villighet placerade sina små besparingar i aktier, och ansågs detta i allmänhet för en säker placering.

Under senare år hafva utsikterna för dessa mindre aktieägare i många fall försämrats därigenom att de, som stått i spetsen för aktiebolags bildande, endast haft till mål egen vinning, dels därigenom att kapitalstarka spekulanter inköpt så stor del aktier i sådana bolag, som erhållit god ekonomisk ställning genom omsorgsfull skötsel, att de erhållit majoritet och sålunda tillsatt styrelse och revisorer, samt därigenom helt och hållet styrt bolaget i fråga. Härigenom har det varit möjligt att dels uppdrifva priset på aktierna genom tillfälliga större utdelningar, då vederbörande åter sålt sina aktier med god profit, och har det sedermera visat sig, att utdelningar måst nedsättas, hvarigenom aktiernas värde nedgått. Ett annat sätt har varit, att genom små utdelningar förmå mindre aktie-

ägare att sälja sina aktier för lågt pris och sedermera, då bolaget blifvit konsolideradt, öfverraska världen med att fördubbla aktiekapitalet utan vidare tillskott. Tidningspressen har haft åtskilligt att förtälja om dylika affärer, men det är nog endast ett fåtal fall, som blifvit offentliggjorda emot hvad som förekommit.

Genom dylika affärer af hänsynslösa, kapitalstarka spekulanter hafva de mindre aktieägare tillskyndats stora förluster, och det allmänna förtroendet till aktiebolagsaffärer rubbats. Då det är af största vikt för vårt relativt kapitalsvaga land, där större affärsföretag ej kunna åstadkommas på annat vis än genom aktiebolag, att aktiebolagsinstitutionen fortfarande må hafva allmänhetens förtroende, måste statsmakterna ingripa och genom förändrad lagstiftning söka stäfja dessa kapitalstarka spekulanters tillvägagångssätt.

Riksdagen 1902 beslöt, på grund af enskild motion, att i skrifvelse till Kungl. Maj:t framhålla nyttan och nödvändigheten af att en minoritet bland aktieägare skulle erhålla rättighet att, vid revisioner inom aktiebolag, påkalla kvalificerade revisorer att deltaga i revisionen. På grund af denna skrifvelse torde en omarbetning af aktiebolagslagen blifva nödig, och är det för sådant syfte lämpligt påvisa i verkligheten förekommande fall af öfvergrepp af styrelse i aktiebolag, som disponerar majoritet i bolaget, på det att aktiebolagslagen må undergå en större omarbetning.

Jag tager mig friheten anföra några fall, hvarom jag har personlig erfarenhet.

I ett aktiebolag verkställde styrelsen, i strid mot föregående bolagsstämmas beslut, ett inköp, som var för bolaget ofördelaktigt, men gynnsamt för ett annat bolag, där styrelsen äfven var intresserad. Anmärkning häremot gjordes vid revisionen och påyrkades, att styrelsen skulle vägras decharge härför. Strax före bolagsstämman transporterade då en styrelseledamot en del aktier på annan person och för andra styrelseledamöters aktier fördes talan genom fullmakt och på så sätt voterades decharge, hvilket eljest varit omöjligt. En framstående advokat ansåg, att intet kunde vinnas genom rättegång, då majoriteten voterat decharge.

För hindrande af dylikt borde i lagen stadgas, att styrelsemedlemmar ej ägde rättighet att på andra transportera sina aktier under tiden emellan revisionens början och tills dechargefrågan slutbehandlats på bolagsstämma.

I ett annat fall hade verkställande direktören sig till nytta använt ett större belopp af bolagets tillgångar. På bolagsstämma yrkades, att

dechargefrågan skulle uppskjutas, hvilket enligt aktiebolagslagen ej kunde nekas, men detta oaktadt beviljades decharge och yrkandet upptogs ej ens i protokollet, hvarför anmärkning gjordes vid justeringen. Äfven i detta fall ansåg framstående advokat tvifvelaktigt, om något kunde vinnas genom rättegång, och synes som en del domare hafva samma åsikt. I samma bolag hade styrelsen med bolagets medel inköpt ett större antal egna aktier, men dessa blefvo ej inregistrerade i bolagets namn utan i annan persons namn. Sagde person utfärdade sedan fullmakt för alla sina inregistrerade aktier, och talan fördes för desamma på bolagsstämman. Icke heller detta förfarande skulle efter skicklig jurists åsikt vara en straffbar handling enligt lag.

I bolag, där styrelsen äger majoritet, brukas äfven att bestämma så höga styrelsearfvoden, så att litet eller intet blir öfver för öfriga aktieägare och utan möjlighet för dem att hindra eller klandra detta.

Styrelse- och revisionsberättelser uppställas mången gång så, att det är omöjligt att på grund därpå kunna få en rätt uppfattning af bolagets ställning.

Aktiebolagslagen borde innehålla några bestämmelser härom, hvarför utan det borde åligga styrelsen att på bolagsstämma lämna de upplysningar, som af aktieägare begäras för att få inblick i bolagets ställning.

Till revisorer utses understundom personer med framstående samhällsställning, men hvilka detta oaktadt kunna sakna den vana och erfarenhet, som erfordras för att granska en vidlyftig och invecklad bokföring. I andra fall utses till revisorer personer, som stå de bestämmande styrelseledamöterna nära eller äro af dem beroende. I båda dessa fall blifver väl mången gång revisionen pro forma och revisorerna underskrifva den genom styrelsens försorg uppsatta revisionsberättelsen och kvittera sitt arfvode.

En minoritet af aktieägare, representerande t. ex. en tiondedel af aktiekapitalet, borde hafva rättighet att tillkalla en kvalificerad revisor, som finge deltaga i revisionen. Samma minoritet borde äfven äga rättighet att inom viss tid efter bolagsstämma lagligen beifra oegentligheter och öfvergrepp, äfven om majoriteten på bolagsstämman beviljat decharge.

En aktieägare i ett bolag har meddelat mig, att styrelsen i samma bolag utsläppte preferenceaktier, ehuru villkoret därför, att stamaktierna skulle först vara till fullo inbetalda, icke var uppfyllt. Då styrelsen sedermera skulle till patent- och registreringsverket lämna uppgift, så uppgafs detta oaktadt, att aktiekapitalet var till fullo inbetaldt. Sagde

aktieägare meddelade patent- och registreringsverket härom och oaktadt det vid förhör befanns, att styrelsen oriktigt uppgifvit, föranledde det ingen åtgärd, då patent- och registreringsverket ej ansåg sig skyldigt väcka åtal.

Likaväl som staten genom bankinspektör granskar bankernas ställning, bör staten äfven tillse, att aktiebolagslagen efterlefves och för detta ändamål borde patent- och registreringsverket vara skyldigt att på anmälan väcka åtal, där lagöfverträdelse förefinnes och anmälan därom göres.

Det borde ej förorsaka staten några extra kostnader, då nämnda verk af sina inkomster för inregistrering af aktiebolag torde kunna betala nödiga kostnader.

På grund af hvad jag härofvän anfördt, tillåter jag mig härmed vördsam samt hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till revision af lagen om aktiebolag af den 28 juni 1895.»

Herr Österbergs motion lyder sålunda:

»I lagen om aktiebolag af den 28 juni 1895 stadgas i 3 § bland annat: »Ej må aktiekapitalet eller i fall, hvarom nyss är sagdt, minimikapitalet sättas lägre än fem tusen kronor eller aktie lyda å mindre belopp än femtio kronor; dock må, där aktiekapitalet ej öfverstiger tio tusen kronor, aktie kunna lyda å mindre belopp, lägst tio kronor.

Den formulering, paragrafen nu har, tillkom efter det att Andra Kam-maren till utskottet återremitterat dess förslag till paragrafens lydelse. Återremissen föregicks af en ganska lång och saken särdeles belysande debatt, i hvilken de, som häfdade det mindre kapitalets rätt att få bruka aktiebolagsformen för ekonomisk sammanslutning, obestridligen anförde många och talande skäl därför. Och det var välbetänkt af Riksdagen att bifalla ändringsyrkandet.

Med tiden har man dock vunnit den erfarenheten, att maximibeloppets begränsning för små aktiebolag till tio tusen kronor är för snävt. Detta sedt ur synpunkten att akties valör är tio kronor eller något högre. Det kan anföras flera exempel, hurusom arbetarföretag, grundade på tio kronors aktier och med ett maximikapital af högst tio tusen kronor, efter något års verksamhet vunnit sådan utveckling, att för deras normala och solida framgång kräfts, att rörelsekapitalen ökats. Men med lagens nuvarande bestämmelse i återopade paragraf har hinder härför mött. Här- emot kan visserligen invändas, att, har man önskat öka rörelsekapitalet genom ny aktieteckning, icke något hinder härför förefunnits, endast

akties valör höjts till femtio kronor. Men det är just det sistnämnda, som utgjort ett bestämdt hinder för de förutvarande aktieägarne. Deras förmögenhetsvillkor hafva icke medgifvit att afvara ett så stort belopp på en gång som femtio kronor, däremot ha de ägt förmåga och vilja att placera tio, femton eller tjugu kronor på nytt i företaget. Detta rörande aktiebolag, som kunnat grundas på ett maximikapital på högst tio tusen kronor.

Annorlunda ställer det sig för småfolksföretag, såsom aktiebolag för drifvande af mejerier, svagdricksbryggerier, bostadsbyggande och handel med flera, hvilka kräft ett högre aktiekapital från början för att begynna sin verksamhet. Lagens bestämmelser om femtio kronors aktie för maximikapital öfverstigande tio tusen kronor ha ofta omöjliggjort begagnande af aktiebolagsformen för en påtänkt ekonomisk sammanslutning. I ett af mig känt fall har man tillgripit den utvägen att med hufvudsakligen samma aktieägare bilda två bolag, med tio tusen kronors maximikapital för hvardera, för den påtänkta rörelsens bedrifvande, hvilket ju föranleder stora besvär, då driften måst delas i två verksamhetskretsar.

I andra fall har man antingen uppgifvit tanken på en ekonomisk sammanslutning eller ock härför anlitat den mera tungt arbetande föreningsformen.

Rörande företag, som afsett att tillhandahålla allmänheten handelsvaror, har nu gällande lag om ekonomiska föreningar lagt hinder i vägen för en ekonomisk sammanslutning äfven i denna riktning.

Alla här anförda hinder undanröjdes dock, om den nuvarande maximigränsen för de mindre aktiebolagen höjdes till en sådan siffra, att tillräcklig rörelsefrihet därunder bereddes. Och bör då denna gräns ej sättas lägre än femtio tusen kronor.

Kort sagdt, för att mindre jordbrukare, arbetare och små löntagare skola kunna igångsätta ett företag af här berörda beskaffenhet, eller redan existerande sådana skola kunna normalt utveckla sig, kräfves, att en mindre ändring företages i § 3 i lagen om aktiebolag.

Jag finner mig på anförda grunder föranlåten att föreslå, att Riksdagen för sin del ville besluta, att § 3 i lagen om aktiebolag af den 28 juni 1895 måtte i sin senare del erhålla följande ändrade lydelse: — — dock må, där aktiekapitalet ej öfverstiger femtio tusen kronor, aktie kunna lyda å mindre belopp, lägst tio kronor.»

I motionen n:o 116 har herr Staaff anfört följande:

»De hufvudsakligaste bestämmelserna angående utöfvande af rösträtt vid aktiebolagsstämma innehållas i 33 och 34 §§ af lagen om aktiebolag den 28 juni 1895. Dessa paragrafer lyda sålunda:

»33 §.

Beslut om ändring af bolagsordningens bestämmelse i afseende på föremålet för bolagets verksamhet eller om sådan ändring af bolagsordningen, att aktier med företrädesrätt må utfärdas, vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägarne förenat sig därom eller beslutet fattats å två på hvarandra följande bolagsstämmor, däraf minst en ordinarie, och å den stämma, som sist hålles, biträdts af minst tre fjärdedelar af de röstande, med ett sammanlagdt aktiebelopp af minst tre fjärdedelar af hela aktiekapitalet.

Beslut om annan ändring af bolagsordningen eller om bolagets upplösning af annan orsak, än i 54 § sägs, vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägarne förenat sig därom eller beslutet fattats å två på hvarandra följande bolagsstämmor, däraf minst en ordinarie, och å den stämma, som sist hålles, biträdts af minst två tredjedelar af de röstande. Lag samma vare om beslut, som i 26 § afses, ändå att det ej innefattar ändring i bolagsordningen.

Är för giltighet af beslut, hvarom nu är sagdt, något ytterligare villkor i bolagsordningen bestämdt, lände ock det till efterrättelse.

34 §.

Jämte hvad i 32 och 33 §§ är om utöfvande af rösträtt och fattande af beslut å bolagsstämma stadgadt, gälle, där ej annorlunda finnes i bolagsordningen bestämdt:

att hvarje aktie berättigar till en röst;

att frånvarande aktieägares rösträtt må genom ombud utöfvas;

att såsom bolagets beslut gäller den mening, för hvilken de flesta rösterna afgifvas; och

att vid lika röstetal val afgöres genom lottning, men i andra frågor den mening gäller, som biträdes af de flesta röstande eller, om jämväl antalet röstande är lika, af stämmans ordförande.»

Den möjlighet till rösträttsbegränsning utöfver hvad lag stadgar, som lagen själf medgifver, har i ett mycket stort antal bolagsordningar genomförts. Detta har skett genom bestämmelser, som inskränka rösträtten till t. ex. en femtedel eller en tiondedel af de å stämman närvarande aktieägarnes sammanlagda röstetal.

Men om man frågar, hvilka reella garantier som finnas för att dessa bestämmelser — lagens såväl som bolagsordningarnas — verkligen skydda minoritetens rätt, blifver svaret ganska nedslående.

Intet är nämligen vanligare än att en stor aktieägare, som har intresse af att genomdrifva ett visst beslut, för tillfället öfverlåter den del af sina aktier, för hvilka han på grund af bestämmelser i lag eller bolagsordning ser sig hindrad att själf utöfva rösträtt, till andra personer. På detta sätt blifver den fulla rösträtten för samtliga aktierna åt honom bevarad. Hans bulvaner rösta efter hans order och skenöfverlåtelsen går tillbaka omedelbart efter bolagsstämman.

Jag vågar på grund af erfarenhet påstå, att detta sätt att kringgå lag och bolagsordning blifvit så vanligt, att det knappt längre anses stå i strid med hvad en person, som i allmänhet i sina göranden och låtanden vill anses vara en honnert man och som jämväl i allmänhet handlar såsom en sådan, kan tillåta sig. Och detta är ej något i och för sig märkvärdigt. Det är blott ett af de öfverflödande exemplen på, huru ledigt det enskilda intresset bryter igenom lagens skrank, då dessa ej äro tillräckligt höga eller fast uppförda.

Det lär emellertid ej behöfva vidlyftigt utläggas, att här föreligger ett missförhållande, som tarfvar bot.

I lagutskottets utlåtande n:o 59 vid 1902 års riksdag angående en då väckt motion om *lagstadgad* inskränkning i rösträtt vid bolagsstämma bland annat sålunda, att ingen finge utöfva rösträtt för mera än en femtedel af det vid stämman representerade röstetal, yttras följande:

»Då aktiebolag bildas skall enligt 8 § af ifrågavarande lag» (aktiebolagslagen) »stiftelseurkunden innehålla bestämmelser om grunderna för utöfvande af rösträtt och fattande af beslut å bolagsstämma, såvidt de skola afvika från hvad härom finnes i 33 och 34 §§ föreskrifvet, och motsvarande bestämmelse skall enligt lagens 18 § innefattas i bolagsordningen. Den, som vill blifva delägare i ett bolag, har sålunda alltid tillfälle att på förhand göra sig underrättad om de regler, som inom bolaget gälla för rösträtts utöfvande, och hans inträde i bolaget innebär ett frivilligt inordnande under de villkor, som härutinnan äro föreskrifna. Med de stränga

bestämmelser, som i 33 § äro meddelade angående förutsättningarna för ändring i bolagsordning, torde det ock jämförelsevis sällan förekomma, att de en gång fastställda grunderna för utöfning af rösträtt därefter kunna underkastas rubbning till skada för minoriteten.»

Därest man ej kan bestrida, och ingen som äger någon erfarenhet kan det, hvad jag här ofvan yttrat, rörande det allmänna bruket att i fall af behof för tillfället utdela aktier och såmedelst kringgå de rösträttbegränsande bestämmelserna, finner man lätt, att de förhållanden lagutskottet här påpekat komma i en helt ny belysning.

Mycket sant att stiftelseurkundens bestämmelser om rösträtt skola förblifva gällande, ingå i bolagsordningen och ej få ändras utan vissa särskilda former. Men ve den, som litar på, att härigenom också någon verklig garanti är vunnin för minoritetens rätt. Han skall snart finna, att vid första förefallande tillfälle, då aktiemajoriteten finner sig i behof af beslut, hvilka ej kunna genomdrivas utan att aktierna fördelas på ett större antal innehafvare, sker utan vidare en sådan fördelning och beslutet genomdrives.

På det sättet kan faktiskt gång på gång, jämt och samt en eventuell bolagsordnings bestämmelse om rösträttens inskränkning, till t ex. en femtedel af representerade aktier, eluderas.

Ja, i vissa fall — nämligen om den misshandlade minoritens röstetal ej öfverstiger en fjärdedel af hela aktiekapitalet — kan faktiskt majoriteten göra sig allsmäktig, d. v. s. efter sin vilja genomdriva bokstafligen hvad den vill och följaktligen betrakta och behandla minoritetens tillskjutna kapital endast och allenast såsom ett till majoritetens privata förfogande och intresse gjordt sammanskott. Jag skall — med stöd från en nyligen gjord erfarenhet — exemplifiera detta. Två personer äga tillsammans med sina tre barn de 100 aktierna i ett aktiebolag, så att de faktiskt disponera alla aktierna. Bolaget går bra, dess grund är god och dess ställning solid. Men dessutom äga dessa samma personer hufvudparten i ett annat bolag, som går dåligt och laborerar med svårigheter — efter deras åsikt blott i följd af kapitalbrist. Att draga penningar till detta senare bolag genom ny teckning lär ej lyckas. Annorlunda med det förre. De intressera tre kapitalister och lyckas få tecknade, låt oss säga ytterligare trettio aktier. De nya aktieägarna hafva omsorgsfullt pröfvat soliditeten hos det bolag, i hvilket de insätta sina penningar. De ha funnit dess ställning mycket god och de ha i bolagsordningens väl affattade bestämmelser om ett visst noga bestämdt ändamål för bolagets verksam-

het en garanti för att denna skall fortgå inom samma trånga och trygga ram som hittills. Och ehuru de ej äga fullt en fjärdedel af aktierna, anse de sig säkra, då de veta, att de gamla aktieägarne för ingen del ämna afyttra sina mycket goda aktier och att någon ändring af bolagets ändamål ej får ske med mindre samtliga aktieägarne förenat sig därom eller beslutet fattats å två på hvarandra följande bolagsstämmor, däraf minst en ordinarie och å den stämman, som sist hålles, biträdts af minst tre fjärdedelar af de röstande med ett sammanlagdt aktiebelopp af minst tre fjärdedelar af hela aktiekapitalet. Men de misstaga sig groft. Bolagets ändamål varder genom i laga ordning fattadt beslut — d. v. s. genom beslut fattadt, af de gamle aktieägarne och af deras för tillfället engagerade fyra bulvaner — ändradt så, att därunder kan innefattas en vidsträcktare verksamhet än dittills. Ändringen begagnas på det sätt, att bolaget arrenderar det andra bolagets egendom, öfvertager dess verksamhet och förskjuter det nödigt förlag. Kuppen är sålunda gjord. Det dåliga bolaget har lyckats erhålla förlagskapital på det godas bekostnad.

Att missförhållandet förefinnes och är stort lär nog ej kunna förnekas. Men huru afhjälpa det? Ett sätt vore ju att belägga med ansvar dylik skenöfverlåtelse. En viss effekt skulle helt visst häraf ej uteblifva. En mycket stor del af de personer, som nu anse sig utan tvekan kunna kringgå lagen, skulle finna detta vida betänkligare, därest förfarandet vore förklaradt straffbart. Å andra sidan skulle oskicket nog fortfarande kunna i rätt stort omfång fortfara af den anledning, att den brottsliga afsikten ju alltid i dylika fall blefve svår att bevisa.

Ett annat sätt skulle möjligen kunna sökas i att ej medgifva rösträtt åt andra aktieägare än dem, som inom viss tid före bolagsstämman i behörig ordning registrerats. I flera fall skulle därigenom bulvanbruket förekommas. Dels äro dylika öfverlåtelser af naturliga skäl i allmänhet beräknade att vara blott en tid. Det är ej behagligt att i månadtal vara af med sina ägodelar. Dödsfall kunna inträffa, hvilka vålla svårigheter o. s. v. Dels äro de kupper, vid hvilka bulvaner äro af värde, ofta nog ej långt förut planlagda. Å andra sidan lider möjligen denna metod af felet att i vissa fall alltför mycket inkräkta på de fullt redbara affärs- transaktionernas frihet. En stor, ej skenbar utan verklig aktieöfverlåtelse kan vara gjord strax före en viktig bolagsstämma. I många fall kan kanske denna olägenhet afhjälpas genom aftal mellan de gamla och de nya aktieägarne om att dessa förra fortfarande skola rösta vid stämman, men efter de senares instruktion. Men detta kan uppenbarligen ej alltid

ske. Metoden skulle onekligen i vissa fall kunna tänkas lägga rätt tryckande band på lofligt affärslif.

Men det kunde äfven finnas en tredje utväg af helt annan art än de föregående. Dessa hafva berört själfva aktiebolagslagstiftningens område. Det finnes dock äfven det sättet att belägga aktieöfverlåtelsen med en ekonomisk afgift, hvilken kunde verka som hämsko på ideliga skenbara öfverlåtelser. Man kunde belägga öfverlåtelsen af aktier i allmänhet med stämpelskatt. Denna utväg vore onekligen för det nu ifrågavarande ändamålet ganska effektiv. Men dess räckvidd vore å andra sidan ganska stor och det gäller då att se till, huruvida en sådan stämpelskatt ur andra synpunkter kunde synas lämplig.

Aktieöfverlåtelsens beläggande med stämpelskatt skulle väl närmast, där öfverlåtelsen sker mot valuta, motsvara stämpel å köp af fast egendom eller lösören. Att i de fall, då ett aktiebolag äger fast egendom af större omfattning, stämpelbeskatta köp af aktie bör så mycket mindre kunna väcka betänklighet, som därigenom ju endast skulle i någon mån korrigeras det missförhållande, som nu äger rum däruti att öfverlåtelse af fast egendom faktiskt genom aktieformen undandrages eljest stadgad lagfartsstämpel. Bolaget vinner ju lagfarten och därefter kan under nuvarande förhållanden egendomen flerfaldiga gånger byta om ägare genom försäljning af aktierna utan någon beskattning motsvarande lagfartsstämpeln kan komma i fråga. Jag tvekar således ej att anse stämpel å aktieköp i detta fall såsom ett rent undanröjande af ett missförhållande.

I fråga om aktiebolag, hvilka ej äga fast egendom, synes mig ej heller betänklighet böra råda. Staten gifver i själfva verket kapitalisten genom aktiebolagsformen en så betydande handräckning till att utan möda, utan besvär och med ansenligt förminskad risk, draga afkomst af kapital, att det ingalunda kan betraktas såsom obehörig hårdhet, att en särskild beskattning äger rum vid aktieöfverlåtelsen.

Att beskatta öfverlåtelser af aktier utan valuta — gifva — är i själfva verket blott en högst naturlig utvidgning af nuvarande gifvestämpebestämmelser. Gifva af lösegendom är som bekant för närvarande underkastad stämpelbeskattning allenast i det fall, att gifvan sker genom skriftlig afhandling. Någon principiell oriktighet kan ej upptäckas i att för visst fall utsträcka denna beskattning äfven till gifva, som blott sker genom transport af själfva gifvoföremålet, här aktier.

Den stämpelbeskattning, hvarom här är fråga, blefve lätt i tillämpningen. Man behöfde blott stadga bestämmelser, hvarigenom rösträtts

utöfvande i bolagsstämma blefve beroende af anmälan till och införande i registerboken af hvarje skedd öfverlåtelse samt tillika stadga, att aktie vid införande i registerboken af sådan förändring i afseende å äganderätten, hvarom här är fråga (d. v. s. köp, gåfva, byte eller annan öfverlåtelse inter vivos) skulle vara belagd med stämpel till visst belopp. Gjordes styrelsen dessutom ansvarig för underlåtenhet att tillse, det stämpelbeläggning ägt rum, torde hufvuddragen af den behöfliga lagstiftningen vara tämligen klara.

Efter hvilken grund skattefoten skulle bestämmas kan ju vara föremål för olika meningar. Då man uppenbarligen afser att träffa aktiernas kapitalvärde, vore väl rimligast, att detta värde sättes i fixt förhållande till antingen utdelningen eller vinsten för närmast föregående år.

Skatten komme att träffa förmögenheten och den kunde lämna ett ej föraktligt bidrag till de ständigt växande statsutgifterna.

Att slutligen en ej så liten hämsko därigenom blefve lagd på aktiejobberiet i större skala vore en följd af åtgärden, hvilken väl ingen utom jobbarne skall beklaga.

Måhända kunna äfven andra utvägar än de nu antydda uppsökas för att förebygga det obehöriga kringgående af lag, mot hvilket denna motion vill förorda botemedel. Frågan torde vara af den natur, att alla därpå inverkan synpunkter genom noggrann utredning böra tagas i betraktande och följaktligen underkastas Kungl. Maj:ts pröfning.

På grund af det anförda tillåter jag mig därför att föreslå: att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t tacktes låta utreda på hvad sätt det nu rådande missbruket, att aktieägare genom tillfälliga skenöfverlåtelser af aktier bereda sig större inflytande å bolagsstämmas beslut, än hvad lag eller bolagsordning medgifver, lämpligast kunde förebyggas, samt förelägga Riksdagen det förslag, hvartill utredningen kan gifva anledning.»

I herr Staaffs motion n:o 117 har anförts följande:

»Bland de förutsättningar, som mest bidraga till ett samhällstillstånd, där den enskilde medborgaren känner sina rättigheter väl tryggade och skyddade, är en af de viktigaste helt säkert den att äga ett fullkomligt hederligt ämbetsmannastånd. En mångfald historiska förhållanden, för hvilka här ej är anledning att redogöra, har hos oss utbildat en god karaktär hos ämbetsmannaståndet. Att tillståndet i detta afseende i forna tider varit helt annorlunda är historiskt bekant, och därpå kan slutas,

att vi ingalunda böra invagga oss i den föreställningen, att det svensk-ämbetsmannaståndets i det hela allmänliga redbarhet skulle vara en naturlig och omistlig egenskap hos detsamma. Det gäller tvärtom att i detta afseende väl akta uppå växlande tidsomständigheter och se till, att vi icke förlora hvad vi vunnit.

Härvid bör man då först göra sig redo för, hvad man begär, huru långt man sträcker sina fordringar beträffande ämbetsmännen. Att en ämbetsman tager mutor är belagdt med strängt lagligt straff och med lika sträng dom af den allmänna opinionen. Likaså om han tager obehöriga gåfvor eller sportler. Men man misstager sig efter min uppfattning svårligen, ifall man menar, att allt därmed är väl beställdt. Det finnes något annat, som ock är af den högsta vikt, nämligen att ämbetsmannen ej kommer i en sådan ställning, att han medelbart eller omedelbart främjar eller frestas att främja sina enskilda intressen genom beslut eller åtgärder, dem han å ämbetets vägnar fattar eller vidtager. Ju mera fri en ämbetsman står från privata intressen, dess mera tilltror honom allmänheten en full och oinskränkt opartiskhet vid ämbetsärendens behandling — vid råd, som han har att gifva, eller vid afgöranden, som han har att fatta. Också stadgar vår allmänna lag, beträffande domare, att de skola anses jäfviga, ej blott om de hafva i saken del, utan äfven om de hafva en »lika» sak i annan rätt.

Fullt kan man nu naturligtvis aldrig förebygga, att en ämbetsman kan äga privata intressen, hvilka i större eller mindre mån kunna tänkas influera på hans omdöme och handlingssätt såsom ämbetsman. Han är ju ej och kan ej vara blott ämbetsman, han är också en medborgare som alla andra med rätt att såväl som andra medborgare förvalta sina ägodelar på sätt honom bäst synes, och följaktligen finnas väl alltid äfven hos honom privata ekonomiska intressen.

Men om dessa privata intressen sträckas utöfver hvad nödigt och tillbörligt är, torde det vara anledning för de lagstiftande myndigheterna att gifva noga akt därpå och i tid öfverväga, huruvida ej åtgärder däremot erfordras.

Och i senare tider tyckas mig flerahanda tecken gifva vid handen, att en sådan uppmärksamhet från lagstiftarnes sida i vårt land är i antydtt hänseende erforderlig. Det synes mig nämligen, som om ämbetsmännen i vårt land i långt högre grad än tillföre och i långt vidsträcktare grad, än som är lämpligt, begynt att ägna sig åt det rena affärlifvet. Detta har skett i synnerhet genom ämbetsmäns inträdande såsom ordförande eller

ledamöter i styrelser för aktiebolag eller såsom revisorer i dylika bolag. Att ämbetsmän liksom andra personer placera sina penningar i aktier kan ej vara otillåtligt. Men att de aktivt deltaga i stora affärers ledning måste ur flera synpunkter anses betänkligt. Redan länge har från många håll framställts krafvet på att det bör noggrannare tillses, att ämbetsmän verkligen ägna sin hufvudsakliga arbetstid åt sin tjänst. Och detta synes vara ett särdeles befogadt önskemål. Men hvad jag i detta sammanhang framför allt vill betona är, att ämbetsmäns aktiva deltagande i affärslivet innebär en verklig fara för deras opartiskhet i sina tjänsteåligganden — detta i all synnerhet när det gäller den högre administrationens ämbetsmän. Nutidens mångsidiga, omfattande, i de mest olika förhållanden ingripande affärsintressen bringa med nödvändighet de stora ekonomiska sammanslutningarna i permanent kontakt med landets administration. Det kan gälla förmåner af en eller annan art — in- eller utländes — det kan gälla åtgärder, som de administrativa myndigheterna på egen hand kunna afgöra, det kan gälla förändringar i lagstiftningen, där de med sin auktoritet genom utlåtanden och uppgifter kunna inverka. Huru skall nu en ämbetsman, som själf har ett måhända alldeles liknande intresse att för sitt bolag bevaka som det, ett sökande bolag vill hafva främjadt, kunna äga fullständig opartiskhet i sitt görande och låtande? Eller om han verkligen kan det, huru skall allmänheten kunna bringas att tro detta? Måste icke hans auktoritet lida afbräck, äfven om hans beslut verkligen endast ledas af rena afsikter?

Det är alldeles visst och skall ej af någon med erfarenhet i frågan utrustad persou kunna förnekas, att ämbetsmannauktoriteten i vårt land är på väg att minskas genom den alltför stora villighet, hvarmed ämbetsmännen ställa sina personer till stora affärsföretags förfogande.

Det är ej obekant, att i många fall ämbetsmannen ingalunda blir ordförande eller styrelseledamot därför att han är aktieägare, utan han blir aktieägare därför att man vill hafva honom till ordförande eller ledamot i styrelsen. Låt vara, att i en del af dessa fall ett — låt oss säga — dekorativt intresse spelat in. Så är väl händelsen med åtskilliga ämbetsmän, hvilka såsom ej tillhörande administrationen svårligen kunna tänkas öfva något inflytande på dess beslut. Men man skall uppsåtligen göra sig blind för att ej förstå, att anställandet af ämbetsmän såsom bolags förtroendemän i många fall är framkalladt af en förhoppning att därigenom slå en sedermera vid förefallande behof lätt användbar brygga till

dem, som hafva makten att främja eller motsätta sig bolagets intressen och önskningsar.

Att för öfrigt understundom ämbetsmän, lockade af utsikten till lätt förvärfvade biinkomster, låta förleda sig till att ingå i affärsföretag, dem de alls ej förstå och hvilka sedan spela bankrutt med ty åtföljande offentlig skandal för den oförsiktige ämbetsmannen, är ett faktum, som i själfva verket låter en inskränkning i ämbetsmännens ifrågavarande nu obegränsade befogenhet i många fall framstå såsom en skyddsåtgärd för dem själfva — och därigenom äfven för deras ämbetes anseende.

Att man genom ett lagligt förbud för ämbetsmän — eller vissa af dem — att öfvertaga förtroendeposter i aktiebolag skulle på något obehörigt sätt inskränka deras medborgerliga frihet, kan jag ej erkänna. Om staten genom en särskild legal konstruktion tillåter skapandet af en viss form af affärsföretag, är det väl förenligt med dess makt och myndighet att från rättighet att deltaga i ledningen af sådana företag undantaga sina egna ämbetsmän.

Och affärlifvet skulle af ett dylikt förbud ingalunda skadas. Tvärt om! För befordrande af ett sundt affärlif är det vida gagneligare, att de, som ägna sig helt åt detsamma, också hufvudsakligen leda verksamheten därinom, än att därtill dragas krafter, som utbildat sig för helt andra värf och som i allmänhet ej kunna äga den utbildning och erfarenhet, som i det ekonomiska lifvets praxis såväl som i all annan är erforderlig.

Men först och sist framhåller jag dock, att många ämbetsmäns — och framför allt den högre administrationens — grannliga ställning till de mångahanda och med våldsamt framträngande affärsintressena bör utesluta kombinationen ämbetsman—affärsman. Och då den vanligaste formen af denna kombination och tillika den, som med oförneklig lätthet kan bringas ur världen, just är ämbetsmännens anställande såsom förtroendemän i aktiebolag, dristar jag hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter nödig utredning för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i lagen om aktiebolag den 28 juni 1895, hvarigenom ämbetsmäns rätt att vara styrelseledamöter eller revisorer i aktiebolag i lämplig omfattning inskränkes.»

De förslag, som i förevarande motioner innefattas, afse dels särskilda ändringar i gällande lagstiftning angående aktiebolag, dels ock en allmän revision af denna lagstiftning. Till stöd för de yrkanden, herrar Moll och Brodin i sistberörda afseende framställt, har emellertid jämväl framhållits, hurusom ändringar i vissa närmare angifna delar af berörda lagstiftning vore behöfliga. Innan laguskottet afgifver yttrande i frågan om en allmän revision, torde det därför vara lämpligt att i ett sammanhang upptaga till behandling samtliga de förslag till partiella ändringar, som i motionerna förekomma.

Härvid möter först herr Österbergs yrkande om ändring i 3 § af lagen om aktiebolag. Enligt denna paragrafs nuvarande affattning utgör det minsta belopp, hvarå aktie må lyda, i regel 50 kronor, men om aktiekapitalet ej öfverstiger 10,000 kronor, få aktier lyda å mindre belopp, lägst 10 kronor. Nämnade motionär ifrågasätter nu att aktier å dylika mindre belopp skulle få förekomma jämväl i bolag med större aktiekapital, dock ej öfverstigande 50,000 kronor.

Redan förut hafva framträdt växlande åsikter såväl angående det minsta belopp, hvarå aktie borde få lyda, som ock i fråga om lägsta gränsen för aktiekapitalet i de bolag, där aktier å lägre belopp än de i allmänhet medgifna skulle få förekomma. Den kommitté, genom hvilken bolagslagarne utarbetades, föreslog den allmänna regeln, att aktiekapital ej skulle få sättas lägre än 25,000 kronor eller aktie få lyda å mindre belopp än 100 kronor, utan att Konungen för särskildt fall gifve tillstånd därtill. I öfverensstämmelse härmed var den kungl. propositionen i ämnet vid 1895 års riksdag affattad. Det särskilda utskott, som hade att behandla propositionen, ifrågasatte i berörda hänseenden, bland annat, sådan ändring, att lägsta gränsen för aktiekapitalet skulle sättas till 10,000 kronor och minsta beloppet för aktie utgöra 50 kronor. Kungl. Maj:ts rätt att i förekommande fall gifva dispens från de af lagen uppställda fordringarna bibehölls af utskottet. Första Kammaren biföll utskottets hemställan, hvaremot Andra Kammaren dels bestämde lägsta gränsen för aktiekapitalet till 5,000 kronor och minimibeloppet af aktie till 10 kronor, dels uteslöt bestämmelsen om Konungens dispensrätt. I sammanjämningsändamål föreslog därefter utskottet, att, jämte det Andra Kammarens beslut i öfrigt af Riksdagen upptoges, det af Första Kammaren beslutna minimibeloppet för aktie skulle gälla i de större bolagen och det af Andra Kammaren beslutna i de mindre, hvarvid gränsen syntes böra sättas vid det af Första Kammaren antagna minimibeloppet för aktiekapitalet. Genom

kamrarnes i enlighet härmed fattade beslut erhöll paragrafen sitt nuvarande innehåll.

Att man funnit en lägsta gräns för akties belopp, strängare i de större bolagen, böra fastställas, äger, såsom förhandlingarna vid lagens tillkomst utvisa, väsentligen sin förklaring däri, att, om akties nominalbelopp vore för lågt, man måste befara, att aktierna i större utsträckning komme att placeras hos föga bemedlade personer, som saknade förmåga att bedöma ett företags utsikter och att under bolagets fortvaro bevaka sin rätt. Aktier kunna nämligen icke i allmänhet anses vara sådana värdepapper, att det är önskvärdt och lämpligt, att de mindre bemedlade klasserna i dem nedlägga sina besparingar. Ju större ett aktiebolags rörelse är, desto svårare är det ock i regel att öfverblicka bolagets ställning samt bilda sig en uppfattning rörande den risk, som är förenad med inköp af aktier i detsamma. Den såsom undantag medgifna rätten att få utfärda aktier äfven å sådana belopp, att aktierna blifva lätt tillgängliga för den stora allmänheten, bör därför begränsas till företag af jämförelsevis mindre omfattning. Att ett sådant undantag öfver hufvud förekommer, beror, såsom herr Österberg omförmält, därpå, att man icke velat utesluta möjligheten att använda aktiebolagsformen för kooperativa företag bland de mindre förmögna samhällsklasserna. Visserligen kan det synas, att för dylika företag andra associationsformer och särskildt den registrerade föreningen för ekonomisk verksamhet borde vara lämpligare. Erfarenheten har dock visat, att så icke alltid ansetts vara förhållandet, utan att tvärtom de kooperativa företagen ofta och i stor utsträckning funnit formen af aktiebolag vara för sig fördelaktigast.

Huruvida nu de gällande bestämmelserna, såsom motionären hållit före, äro sådana, att de verka hämmande och försvårande å den kooperativa rörelsens utveckling, är en fråga, som icke låter sig med säkerhet bedömas utan en noggrann undersökning af hithörande förhållanden. Att den för närvarande fastslagna begränsningen till företag med ett aktiekapital af högst 10,000 kronor icke i och för sig kan göra anspråk på något principiellt företräde, ligger i sakens natur, då ingen sådan gräns kan bestämmas på objektiva grunder. Därest denna begränsning funnits utgöra hinder för företag af beskaffenhet att tillhöra dem, hvilka lagen kan antagas hafva velat genom nämnda bestämmelser bereda möjlighet att använda aktiebolagsformen, synes det sålunda icke vara något att erinra mot en förflyttning af berörda gräns i den riktning, motionären angifvit. Måhända torde redan de ändrade förhållanden, som

i mångt och mycket inträdt efter lagens tillkomst, utgöra anledning till en sådan åtgärd. Mera tvifvelaktigt synes det utskottet, om ifrågavarande rättighet i allt fall bör utsträckas så långt, som motionären föreslagit, eller till bolag, hvilkas aktiekapital icke öfverstiger 50,000 kronor. Det förefaller utskottet sannolikt, att en sådan utvidgning skulle gå längre, än som är behöfligt och lämpligen kan medgifvas. Utskottet, som på grund häraf icke kan tillstyrka antagande af det i motionen innefattade lagförslaget, och som ej heller eljest vill uttala någon bestämd mening i ämnet, anser emellertid frågan, om och i hvad mån en lagändring i nämnda syfte bör vidtagas, vara förtjänt att hänskjutas till Kungl. Maj:ts pröfning.

Herr Moll har i sin motion framställt åtskilliga erinringar mot de nuvarande rättsreglerna dels för bildande af aktiebolag och dels för den närstående frågan om ökning af aktiekapitalet; och har motionären härvid påvisat, hurusom nämnda bestämmelser i den svenska aktiebolagslagen vore väsentligt ofullständigare och mindre betryggande än de tyska stadgandena i ämnet. Redan den tyska lagen af år 1884, hvilken i mycket legat till grund vid utarbetandet af vår aktiebolagslag, hade i berörda hänseenden innehållit strängare föreskrifter än de, som upptagits i den svenska lagen, och därefter hade, genom år 1897 vidtagna lagändringar, de tyska stadgandena ytterligare blifvit betydligt skärpta. Särskildt hafva motionärens erinringar riktats mot bristen på noggranna bestämmelser för det fall, då mera än eljest fara föreligger, att den allmänhet, som inbjudes att teckna eller köpa aktier, kan föras bakom ljuset, nämligen då annan egendom än penningar skall från något håll insättas i bolaget eller annorledes af detsamma öfvertagas. Såsom motionären omförmålt, gälla de föreskrifter, som i sistnämnda hänseende finnas meddelade i lagen, endast den händelse, att dylikt förekommer i samband med bolags stiftande. Därest sådant tillskott eller öfvertagande sker vid ökning af aktiekapital, finnas inga särskilda föreskrifter till förebyggande af missbruk.

Äfven utskottet håller före, att nuvarande stadganden i berörda afseenden icke torde vara så tydliga och fullständiga, som kunde vara behöfligt med hänsyn till ändamålet att förhindra åtgärder och företag, hvilka icke stå i öfverensstämmelse med sunda affärsprinciper och alla aktieägares intressen. Å andra sidan lär det dock knappast vara lämpligt att i vår lag införa så detaljerade och genomgripande föreskrifter som de af motionären återgifna stadgandena i den tyska lagstiftningen. En granskning af bestämmelserna i ämnet synes emellertid vara önskvärd.

Såsom herr Staaff i motionen n:o 116 framhållit, lärer det icke sällan förekomma, att de i särskilda bolagsordningar meddelade föreskrifterna om begränsning af aktieägares rösträtt å bolagsstämma kringgås på det sätt, att aktieägare å andra personer skenbart öfverlåta aktier, för hvilka de på grund af dylik begränsning icke kunna själfva utöfva rösträtt. De tillfälliga innehafvarne af aktierna rösta sedermera vid bolagsstämman i enlighet med de verkliga aktieägarnes föreskrift, och efter stämmans slut återgå aktierna till dessa. Herr Brodin har i sin motion berört en likartad fråga, i det han påvisat, hurusom styrelseledamöter, hvilka tillika äro aktieägare, kunna inverka på beslut, huruvida ansvarsfrihet skall beviljas styrelsen, genom att för tillfället öfverlåta sina aktier på personer, som äro oförhindrade att deltaga i omröstningen om sådant beslut. Sistnämnda förhållande har varit föremål för uppmärksamhet äfven i herr Molls motion.

Till förebyggande af sådana missbruk har herr Staaff ifrågasatt åtgärder i olika riktningar. En utväg i detta syfte skulle sålunda vara att belägga dylik skenbar öfverlåtelse med straffpåföljd. En annan åtgärd för samma ändamål vore meddelande af föreskrift, att rösträtt icke finge utöfvas för andra aktier än sådana, hvilka viss tid före bolagsstämma registrerats å de personer, som vid stämman uppgäfves vara ägare af desamma. En tredje utväg vore att genom införande af stämpelskatt för aktieöfverlåtelse därå lägga en afgift, hvilken kunde antagas verka hämmande å skenbara öfverlåtelser, särskildt om de behöfde oftare förekomma. Herr Brodin har med hänsyn till det af honom anmärkta förhållandet föreslagit, att styrelseledamöter under tiden, mellan det bolagets revisorer påbörjade granskningen af styrelsens förvaltning och frågan om ansvarsfrihet för styrelsen slutbehandlades å bolagsstämma, ej skulle äga att på andra öfverlåta sina aktier.

Utskottet ansluter sig fullkomligt till motionärernas uppfattning därom, att öfverlåtelser af ofvan angifven art stå i strid mot lagens mening och, om möjligt, borde förhindras. Ett verkligt behof af bestämmelser i detta syfte förefinnes alltså i utskottets tanke. Att i sådant afseende åstadkomma föreskrifter, hvilka, utan att alltför mycket lägga band på handlingsfriheten, kunna antagas medföra önskad verkan, är emellertid en mycket svårlöst fråga. Å ena sidan har man att tillse, att stadgandena i ämnet, såvidt sig göra låter, icke komma att träffa andra fall än dem, för hvilka de äro afsedda. Uppenbarligen möter det nämligen synnerliga betänkligh-

ligheter att för vinnande af förberörda syfte meddela föreskrifter, genom hvilka aktieöfverlåtelse jämväl i det stora flertalet fall, då de ske fullt lagenligt och för berättigade ändamål, skulle få sig ålagda hämmande band eller blifva förenade med särskilda kostnader, i den mån sådant icke kan finnas befogadt äfven ur andra synpunkter. Å andra sidan medför aktiers olika natur, att vissa slag af aktier lätteligen undandraga sig verkningarna af bestämmelser, hvilka för öfriga aktier kunna vara ändamålsenliga. Särskilda svårigheter förefinnas sålunda med hänsyn till aktier, ställda till innehafvaren.

I hvad mån de förslag, som i motionerna innehållas, kunna läggas till grund för lösningen af förevarande fråga, synes utskottet lämpligen böra i första hand öfverlämnas till Kungl. Maj:ts bedömande. Utskottet vill härutinnan endast uttala den uppfattningen, att något bestämdt förbud mot öfverlåtelse af aktier under viss tid knappast torde böra ifrågakomma.

I nära samband med sistberörda fråga står det såväl af herr Moll som af herr Brodin upptagna spörsmålet om beredande af en verksammare kontroll å styrelsens förvaltning.

Herr Moll har i detta hänseende till en början erinrat, hurusom den svenska aktiebolagslagen visserligen föreskrifver, att styrelsen å bolagsstämma skall framlägga förvaltningsberättelse jämte balansräkning och revisorernas utlåtande, men, i motsats till den tyska lagen, saknar detaljerade föreskrifter rörande balansräkningens innehåll. I samma ämne har herr Brodin anført, att styrelse- och revisionsberättelser mången gång uppställas så, att det icke låter sig göra att genom dem få en rätt uppfattning af bolagets ställning; och har sistbemälde motionär af sådan anledning ifrågasatt, att bestämmelser härom skulle meddelas i lag, hvarförutom det borde åligga styrelsen att å bolagsstämma lämna de upplysningar om bolagets ställning, som af aktieägare begärdes.

Äfven utskottet anser det vara förtjänt att tagas under öfvervägande, i hvad mån det kan vara behöfligt och lämpligt att i dessa afseenden meddela fullständigare stadganden för bättre tillgodoseende af aktieägarnes intresse att erhålla klar och säker kännedom om bolagets ställning.

Det härefter omnämnda önskemålet, att en minoritet inom aktiebolag borde äga tillkalla en kvalificerad revisor för att deltaga i granskningen af styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper, har, såsom herr Brodin

äfvén omförmält, genom framställning af nästlidet års Riksdag redan bragts under Kungl. Maj:ts pröfning.

Vidare hafva motionärerna framhållit, att en minoritet inom aktiebolag borde under vissa förhållanden hafva rätt att besluta om anställande af talan mot bolagets styrelse. Det synes ock utskottet, som om en sådan befogenhet för en minoritet, som representerar ett afsevärdt antal aktier, kunde på goda grunder ifrågasättas. I allmänhet torde de skäl, som voro bestämmande för Riksdagens förra året fattade beslut angående rättighet för minoriteten att tillkalla en revisor, med samma styrka göra sig gällande till förmån för den meningen, att minoriteten jämväl borde kunna anställa talan mot styrelsen. Det ena utgör i viss mån en följd af det andra, då rättigheten att utse en revisor ofta kunde blifva utan vidare betydelse, om den icke vore förenad med befogenhet att, äfvén mot majoritetens vilja, få de anmärkningar, som under revisionen förekommit, i laglig ordning pröfvade.

Att åstadkomma en noggrannare efterlefnad af aktiebolagslagens stadganden torde utgöra syftet såväl med de anmärkningar, herr Moll riktat mot straffbestämmelserna i denna lag, som ock med herr Brodins framställning därom, att staten borde genom patent- och registreringsverket föranstalta om åtal, därest öfverträdelse af lagen blefve hos nämnda verk anmäld. Sistberörda förslag synes utskottet knappast böra föranleda till någon åtgärd. Att staten, såsom herr Brodin äfvén omnämnt, genom en särskild inspektör låter granska de enskilda bankernas ställning, äger sin förklaring i dessa institutioners synnerligen stora inflytande på de allmänna kreditförhållandena. Med allt erkännande af den betydelse, aktiebolagen hafva för det ekonomiska lifvet i vårt land, lärer det dock icke kunna anses befogadt att af liknande skäl ställa deras förvaltning under offentlig tillsyn. Däremot torde en skärpning eller ett fullständigande af lagens straffbestämmelser måhända böra komma under öfvervägande. Utskottet vill likväl i sådant afseende uttala sin tvekan, huruvida det i allmänhet är lämpligt att med straff belägga åtgärder, hvilka visserligen utgöra felaktigheter i förvaltningen, men icke kunna från allmän synpunkt be-tecknas såsom rättskränkningar i vanlig mening.

Slutligen har herr Staaff i motionen n:o 117 ifrågasatt sådan ändring i förevarande lag, att ämbetsmäns rätt att vara styrelseledamöter eller revisorer i aktiebolag blefve i lämplig omfattning inskränkt.

Med hänsyn till aktiebolagens intresse torde emellertid någon anledning till en dylik inskränkning icke gärna kunna påvisas. Den omständigheten, att ämbetsmän i stor utsträckning anlitas såsom ordförande eller ledamöter i aktiebolags styrelser eller såsom revisorer af förvaltningen i aktiebolag, ådagalägger tvärtom tydligt, att bolagen funnit det vara för sig fördelaktigt att kunna påräkna ämbetsmännens biträde. I det vida öfvervägande antalet fall torde orsaken härtill vara sådan, att någon anmärkning mot densamma icke med fog kan framställas. De särskilda insikter och den formella utbildning, ämbetsmännen i regel mera än andra besitta, äro nämligen helt naturligt för affärslifvet af det värde, att de i och för sig utgöra en tillräcklig förklaring å berörda förhållande. Därest en sådan inskränkning som den föreslagna skulle komma till stånd, torde det därför vara nödvändigt att bygga densamma på andra grunder än hvad som för aktiebolagen är lämpligt och nyttigt, och då aktiebolagslagen väl egentligen har till uppgift att innehålla bestämmelser i sådana hänseenden, synes det utskottet kunna dragas i tvifvelsmål, huruvida inskränkningen skulle hafva sin rätta plats i nämnda lag.

Snarare kan statens intresse åberopas till stöd för det föreslagna stadgandet. Utgår man härvid från uppfattningen om statens rätt att fordra, att de personer, hvilka äro anställda i dess tjänst, ägna staten allt sitt arbete eller den hufvudsakliga delen däraf, skulle en sådan inskränkning kunna ifrågakomma för alla ämbets- och tjänstemän. Från den synpunkt, motionären särskildt framhållit, skulle det däremot i hufvudsak vara endast de högre administrativa ämbetsmännen, hvilka borde uteslutas från verksamhet af ifrågavarande art. I hvilket fall som helst kan det synas, som om bestämmelserna i ämnet lämpligast borde meddelas i ämbetsverkens instruktioner, hvilket skulle innebära fördelar i synnerhet med hänsyn till möjligheten att för hvarje tjänst pröfva, huruvida och i hvad mån dess beskaffenhet under förhandenvarande omständigheter gjorde en dylik inskränkning erforderlig och befogad.

Äfven sakliga betänkligheter af större betydelse göra sig emellertid gällande i fråga om motionärens förslag. Uppenbarligen skulle det föreslagna stadgandet innebära ett ganska kännbart ingrepp i ämbetsmännens handlingsfrihet och rätt att förfoga öfver sin egendom. Om ämbetsmän icke finge såsom styrelseledamöter deltaga i aktiebolags förvaltning och såsom revisorer öfvervaka densamma, skulle häraf i många fall följa, att de kände sig obenägna att nedlägga penningar i dylika företag och alltså vore i viss mån uteslutna från en möjlighet till penningplacering, hvilken

i våra dagar hör till de mest anlitade. Särskildt tryckande skulle denna inskränkning blifva för ämbetsmän, hvilka redan vore delägare i dylika företag eller erhöle sådan andel annorledes än genom ett därpå riktadt aftal, exempelvis genom arf eller gifte. Äfvenledes torde det vara oförnekligt, att inskränningen, om densamma finge en tämligen vidsträckt omfattning, skulle medföra svårigheter såväl för affärsvärlden som för det stora antal ämbetsmän, hvilka, särdeles i yngre år, icke åtnjuta sådan aflöning af staten, att det skäligen bör förmenas dem att genom biförtjänster förbättra sin ekonomiska ställning, i den mån sådant låter sig göra, utan att deras plikter mot staten försummas. Affärsvärlden skulle gå miste om arbetskrafter, af hvilka den haft nytta och som, åtminstone under den första tiden, säkerligen icke lätt skulle kunna ersättas, och ämbetsmännen skulle utestängas från ett verksamhetsfält, där biförtjänster kanhända lättast varit att erhålla. Jämväl från statens synpunkt skulle en alltför sträng begränsning af ämbetsmäns möjlighet att erhålla biförtjänster kunna inverka ofördelaktigt, därigenom att allt flere af ekonomiska skäl afhöles från att söka anställning i statens tjänst. Dessutom förefaller det mindre följdriktigt att, om man vill vinna det ändamål, motionären åsyftat, förbjuda ämbetsmännen endast att vara styrelseledamöter eller revisorer i aktiebolag, då ämbetsmän i lika hög grad kunna vara intresserade i andra affärsföretag och deras intresse för dylika företag lika väl kan framkallas af andra anledningar.

Ehuru möjligt kan vara, att ämbetsmännens deltagande i affärslifvet stundom sträckt sig längre, än som varit lämpligt och riktigt, anser utskottet sålunda, att motionärens förevarande framställning icke bör föranleda till någon åtgärd.

Såsom af det ofvan anförda framgår, har utskottet i allmänhet funnit motionärernas förslag till ändringar i olika delar af aktiebolagslagen vara förtjänta af beaktande. Otvifvelaktigt torde ock vara, att lagen jämväl i andra hänseenden lider af brister, hvilka det vore önskvärdt att få afhjälpta. Framställningar i sådant syfte hafva redan af tidigare Riksdagar blifvit hos Kungl. Maj:t gjorda.

Den utsträckning, i hvilken anmärkningar mot denna lag sålunda förekomma, synes utskottet gifva vid handen, att yrkandet på en allmän revision af lagen icke är obefogadt. Med hänsyn till sammanhanget mellan lagens skilda delar kan det dessutom icke vara lyckligt,

om rubbning gång efter annan sker i olika stadganden, utan är det väsentligt att föredraga, om de nya eller ändrade bestämmelser, som finnas behöfliga, så vidt möjligt genomföras på en gång under behörigt iakttagande af deras förhållande till hvarandra och till öfriga föreskrifter i lagen. Visserligen kan det synas, att från lagens tillkomst ännu icke förflutit så lång tid, att en dylik genomgripande åtgärd borde vara behöflig. Utvecklingen har dock på det område, förevarande lag afser att reglera, mera än på de flesta andra gått med snabba steg, och häraf har blifvit en följd, att denna lag, hvilkens verkningar torde hafva varit i hufvudsak tillfredsställande, numera är i vissa hänseenden föråldrad och icke fullt motsvarar de anspråk, som ställas på densamma såsom det lagliga rättesnöret för aktiebolagens inre och yttre förhållanden.

Utskottet anser sig alltså böra förorda en revision af lagen. I samband härmed torde äfven en annan synpunkt förtjäna uppmärksamhet. Alltsedan 1876 års Riksdag anhöll, att Kungl. Maj:t vid företagande af åtgärder för utarbetande af en handelslag för Sverige måtte ägna omsorg däråt, att, såvidt ske kunde, öfverensstämmelse därigenom åstadkommes med motsvarande norsk och dansk lagstiftning, hafva de lagar, som tillkommit på handelsrättens område, i allmänhet varit byggda på samverkan med de andra nordiska länderna. Så har varit händelsen med växellagen, sjölagen, lagen angående handelsregister, firma och prokura samt checklagen, hvilka alla fullständigt eller i hufvudsak öfverensstämma inom de olika länderna. Bolagslagarne hafva härutinnan utgjort ett undantag. Därest en revision af aktiebolagslagen nu kommer till stånd, lär det emellertid böra tagas i öfvervägande, om och i hvad mån ett samarbete på detta område med Norge och Danmark lämpligen kan äga rum. Härtill finnes så mycket större anledning, som i båda dessa länder föreligga nyligen utarbetade förslag till aktiebolagslag, hvilka ännu icke blifvit slutligen behandlade och godkända.

På sålunda anförda skäl hemställer utskottet:

1:o) att herr Staaffs motion n:o 117 icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; och

2:o) att Riksdagen, i anledning af öfriga förevarande motioner, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om revi-

sion af lagen om aktiebolag den 28 juni 1895 samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill revisionen kan anses föranleda.

Stockholm den 3 mars 1903.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

mot utskottets hemställan i fråga om motionen n:r 117 af herrar *Zetterstrand, Lindhagen, Nilsson, friherre Bonde* och *Segerdahl*, hvilka yttrat:

»Aktiebolagsväsendet har i vårt land nått en synnerligen stor utveckling. Det ekonomiska lifvet börjar allt mer välja företrädesvis aktiebolagsformen för sin verksamhet. Och följderna häraf har tillika blifvit, att denna aktiebolagens verksamhet ofta framträder såsom spekulation i stor omfattning.

Det ligger då nära till hands, att dylika stora kapitalbildningar gärna vilja anknyta förbindelser med statens ämbetsmän och särskildt de högre administrativa myndigheterna, hvilka, såsom motionären säger, hafva makt att främja eller motsätta sig aktiebolagens intressen och önskningsar.

Många utvägar lämpa sig visserligen härtill. Men erfarenheten har visat, att särskildt väljande af högre ämbetsmän till styrelseledamöter och revisorer för aktiebolag utan tvifvel ofta sker i förenämnda syfte.

Detta måste dock i många fall lätt kunna lända till skada för det allmännas intresse.

Vi hemställa därför,

att Riksdagen i anledning af förevarande motion ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och i hvad mån ämbetsmäns rätt att vara styrelseledamöter eller revisorer i aktiebolag må begränsas, samt vidtaga de åtgärder, hvartill denna utredning må föranleda.»

Herrar grefve *Lewenhaupt* och *Waldenström* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

Jämväl skulle antecknas, att herrar *Sandqvist* och *Styrlander* ej deltagit i ärendets slutliga handläggning.
